

Pěstováním a chovem k menšímu plýtvání potravinami

Průměrný Evropan vyhodí za rok do koše více než 70 kg potravin. Proč lidé vůbec plýtvají? Samozřejmě neexistuje žádné jednoduché vysvětlení, ale studium vyhazování věcí může do problému vnést nové světlo. A víte, kde se plýtvá nejméně? Venkov může být zajímavou inspirací.

Podle Organizace spojených národů třetina celosvětové produkce potravin končí v koši. Není tedy divu, že se plýtvání potravinami v posledních deseti letech dostalo do popředí zájmu. Zjistilo se například, že lidé často nerozumí informacím o spotřebě na obalech potravin, mají v lednicích potraviny uložené tak, že je snadno přehlédnou a nechají zkazit, nebo že se v různých kulturách různí představy o tom, co je ještě jedlé a co už ne. Celkově je ale výzkum potravinového odpadu stále v plenkách a bude trvat ještě dlouho, než získáme spolehlivá data, která bude možné porovnávat napříč prostorem a časem. Probírání se hromadami zapáchajícího odpadu v přítomnosti mračna much totiž nepatří mezi vyhledávané kratochvíle vědecké komunity. Doposud bylo nejvíc pozornosti věnováno městskému prostředí, jelikož se zde plýtvání potravinami jeví jako významnější problém. Náš výzkum vycházel z opačné logiky. S kolegyní Lenkou Brunclíkovou jsme se rozhodli zaměřit na venkovské prostředí, které by mohlo být inspirativní díky svému bytostnému propojení se vznikem i zánikem potravin. Dva roky jsme sledovali malou českou vesnici, kde bylo díky její kompaktní velikosti možné propojit

etnografické studium, kdy pomocí pozorování a rozhovorů badatelé zkoumají obyčejný každodenní život, a garbologii, která umožňuje detailní rozběr a analýzu odpadu (obr. 1). Zbytky potravin z popelnic jsme klasifikovali, popsali, zvážili a s pomocí průzkumů cen v blízkých obchodech i spočítali jejich přibližnou finanční hodnotu. Právě kombinace dvou odlišných přístupů pomáhá řešit obtížné otázky nebo korigovat zkresení vznikající využitím jediného přístupu.

Ukázalo se, že v naší zkoumané vesnici na jednoho obyvatele připadá průměrně 8 kg vyhozených potravin za rok, což odpovídalo 350 Kč. Jedná se přibližně o desetinu evropského průměru a zároveň jednu z nejmenších hodnot publikovaných v odborné literatuře o potravinovém odpadu v Evropě. Dobře to koresponduje s předchozím obecnějším výzkumem, ve kterém Česká republika s průměrem 25 kg patřila mezi státy s nejmenším podílem potravinového odpadu v Evropské unii. Zároveň se ukázalo, že pečivo a zelenina patřily mezi nejvíce vyhazované potraviny, pokud tedy pomineme kategorii „ostatní potravinový odpad“, kam spadají různé smíšené či špatně identifikovatelné zbytky (obr. 2). Etnografie nám umožnila porozumět,

proč lidé ve vesnici tak málo plýtvají potravinami. Běžně se zbytky potravin přenechávaly domácím zvířatům nebo vyhazovaly na kompost. Suché pečivo se předávalo domácnostem s větším počtem zvířat. Někteří neváhali odvézt přebytečné nekvalitní ovoce zvěři do nedalekého lesa. Téměř každý měl zkušenost s pěstováním ovoce a zeleniny, chovem slepic nebo králíků, ať už pro svou potřebu, směnu nebo sdílení v rámci širšího příbuzenstva či mezi známými. Zkrátka,

vyhodit potraviny do popelnice se jeví jako něco, co v lidech vyvolávalo špatné pocity. A to především proto, že lidé dobře věděli, co obnáší vypěstování vlastní mrkve nebo péče o králíky. Přestože tu a tam některé domácnosti plýtvaly, celkově ve vesnici převládala silná důraz na šetrnost. Být šetrný znamenalo dobře hospodařit s omezenými finančními prostředky, produkovat vlastní potraviny nebo opravovat věci. Zároveň byla šetrnost výrazem péče a odpovědnosti za jiné organismy. Blízká zkušenost s péčí o rostliny a živočichy vytváří morální závazek neplýtvat hodnotou, kterou tyto organismy ztělesňují nebo zprostředkovávají. Jinými slovy, vyhození půlky nedojedeného kuřete se jeví v jiném světle, když vím, co znamená takové kuře vychovat. Výsledky malého výzkumu nelze nekriticky zobecňovat. Zdá se ale, že samozásobitelství, které je závislé na vlastním pěstování nebo chovu, může vést k vyšší citlivosti k plýtvání potravinami. Rozvíjení podobné citlivosti skrze přímou zkušenost s pěstováním a chovem může být jednou z cest, jak čelit zbytečnému vyhazování potravin i mimo venkovské prostředí. Například zahrádkaření ve městech do této cesty dobře zapadá.

Daniel Sosna

Etnologický ústav AVČR, sosna@eu.cas.cz
Foto autor

1 Třídění odpadu na síti. 2 Graf procentuálního zastoupení jednotlivých typů jedlého potravinového odpadu podle hmotnosti.

